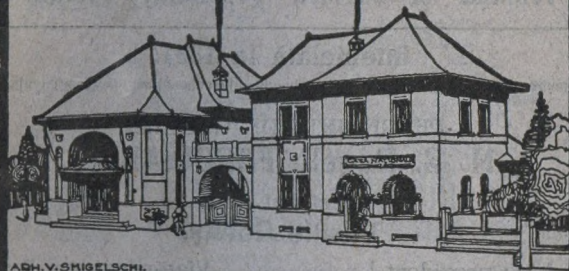

PROIECT DE
CASĂ NAȚIONALĂ

ADH. V. SHIGELSKI.

BIBLIOTECA POPORALĂ A „ASOCIAȚIUNII“

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Anul XVII.

Nr. 146.

Aprilie 1927.

Pricinuitorii boalelor

(Bacteriile)

de IOAN POP-CÂMPEANU.

Plantele de leac (medicinale)

de N.

Editura „Asociațiunii“, Sibiiu, Strada Șaguna 6.

„ASOCIAȚIUNEA pentru literatura română și cultura poporului român“.

Intemeiată la 1861.

PREȘEDINTE DE ONOARE:
M. S. Regele FERDINAND I.

Prezident activ:
Vasilie Goldiș.

Vice-prezident I.:
Dr. Oct. Russu.

Vice-prezident II.:
Dr. Gh. Preda.

Comitetul central al „Asociațiunii“ numără 50 de
frunțiș din toate păturile societăți românești.

 **E de datoria fiecărui bun
Român să sprijinească „Aso-
ciațiunea“ abonând publicațiile
ei și inseriindu-se de membru.**

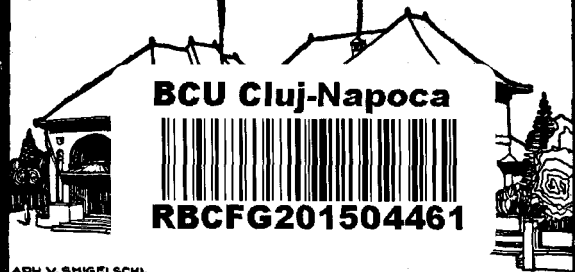
Taxele de membru sunt următoarele:

Membru fondator al Casei Naționale, odată pentru totdeauna.	Lei 5000.—
Membru fondator al „Asociațiunii“, odată pentru totdeauna.	„ 1000.—
Membru pe viață al „Asociațiunii“, odată pentru totdeauna.	„ 500.—
Membru activ al „Asociațiunii“, anual	„ 50.—
Membru ajut. al „Asociațiunii“, anual	„ 10.—

133502

650902

PROIECT DE
CASĂ NAȚIONALĂ

ADH. V. SHIGELSKI

BIBLIOTECA POPORALĂ A „ASOCIAȚIUNII”

Anul XVII. Nr. 146. Aprilie 1927.

Pricinuitorii boalelor (Bacteriile)

de IOAN POP-CÂMPEANU.

Plantele de leac (medicinale)

de N.

Editura „AsociaȚiunii”, Sibiu, Strada Șaguna 6.

Cuprinsul :

Pricinuitorii boalelor.

Ce sunt bacteriile.
Bacteriile poartă boalele.
Animalele, cari duc bacterii.
Boale pricinuite de bacterii.
Să ne apărăm de bacterii.
Nu toți se îmbolnăvesc prin bacterii.

Plantele de leac (medicale)

Introducere.

a) Plante neveninoase :

Socul.
Mușeteleul. Central University Library Cluj
Teiul.
Arnica.
Lumărica.
Entura.
Odoleanul.
Ferega.
Pelinul.
Nalba mare.
Nalba mică.
Lemnul dulce.
Jenupărul.

b) Plante veninoase :

Mătrăguna.
Măsălărița.
Ciumăfata.
Cornul secării.

c) Alte plante.

d) Gândacii de frasin.

Pricinuitorii boalelor (bacteriile).

1. Ce sunt bacteriile?

Bacteriile sunt vietăți mici, din neamul plantelor. Cu ochii nu le putem vedea. Putem, totuș, să le cunoaștem, dacă le privim cu un instrument numit *microscop*, care le mărește de câteva sute de ori.

Bacteriile trăiesc peste tot locul. În pământ, pe pământ, în apă, în aer. Se găsesc și în casă, pe pereți, pe ferestri, pe masă, în pat și pe scaune. Se pot afla și pe hainele ce le purtăm, după aceea pe pielea noastră, în gură, în nas și mai ales în mâțele noastre.

Bacteriile au formă variată. Unele sunt rotunde. Altele sunt lungărețe și, iarăș, altele sunt răsucite.

Bacteriile rotunde (Fig. 1) se mai numesc și *micrococi*. Cele lungărețe: *baccili* și cele răsucite: *spirili* (Fig. 2).

Bacteriile lungărețe și răsucite au și *cili*, adică firisoare subțiri de tot, în forma genelor, cu ajutorul cărora se mișcă.

Cilii sunt sau numai la un capăt sau la amândouă capetele sau sunt împrăștiate pe întreg corpul bacteriilor.

Unele bacterii se mișcă par'că ar înota, sau s'ar târi ca șarpele. La altele toată mișcarea stă într'un fel de tremurare.

Fig. 1. Bacterii rotunde: microococi.

În general bacteriile se mișcă foarte repede. Baccilul holerei, de pildă, într'o secundă face o cale de câteva sute de ori mai lungă decât trupul său.

Alcătuirea bacteriilor este foarte simplă. Pe din afară au numai o pieleță subțire — *membrana*, — iar înlăuntru o materie vâscoasă, asemănătoare cu albușul de ou — *protoplasma* — și în mijloc uneori un mic sâm-

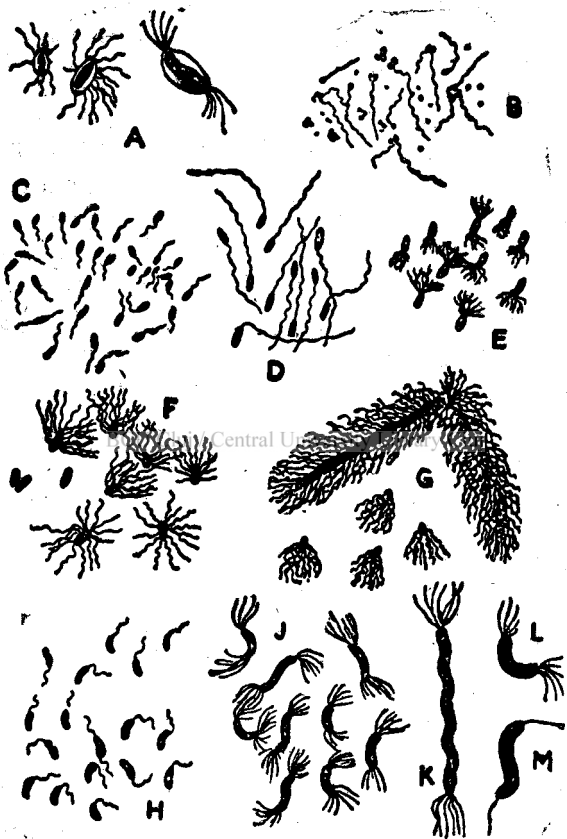

Fig. 2. Diferite forme de bacterii.

bure dătător de viață, numit *nucleu*, alteori nucleul e sfărâmat și sfărâmăturile împrăștiate, prin protoplasmă.

Hrana nu și-o pot câștiga singure. De aceea sunt silite să și-o iee de pe unde pot.

Și anume, ori o iau de-a gata, din corpul omului și al animalelor, ori o scot din alt loc, de pildă din vin, lapte, hoituri, putreziciuni.

Acele cari se hrănesc de-a gata din corpul omului au însușirea de a produce anumite veninuri. Prin veninurile acestea bacteriile îmbolnăvesc corpul. De aceea se numesc bacterii rele sau *pricinuitoare de boale*.

Boalele pricinuite de aceste bacterii sunt: *difteria, tifosul, ciurma, holera, oftica, tusa măgărească* și altele.

Celelalte bacterii, cari își scot hrana din alte materii, nu sunt rele. Unele dintre acestea fac să putrezească materiile, iar altele produc în materii anumite fierberi sau fermentațiuni, cum ar zice învățații.

Atât putrezirea cât și fermentațiunea sunt trebuincioase. Fără de putrezire n'ar fi îngrășămintele din pământ și fără îngrășămintele n'ar putea să crească plantele, iar

fără de plante n'ar putea să trăiască nici animalele.

Și, iarăș, fără de fermentațiunea produsă de bacterii n'am putea să avem lapte acru, varză acră, oțăt, borș și n'am putea să avem nici pâne dospită.

Astfel bacteriile putrezirii și fermentațiunii, nu numai că nu sunt rele, dar sunt chiar folositoare.

Dacă bacteriile se găesc între împrejurări potrivite și au căldură și hrană destulă, le merge bine. Cresc și se înmulțesc nespus de repede.

Înmulțirea bacteriilor se face prin rupere. Una se rupe și se fac din ea două. Din acele două se fac patru. Din patru opt și așa mai departe.

Bacteriile holerei, de pildă, se înmulțesc așa de repede încât în vrème de *trei zile* din una singură se pot naște *patruzecișisapte de trilioane*.

Se poate întâmpla, că bacteriile să ajungă într'un loc nepotrivit, unde nu mai găesc hrană trebuincioasă. Atunci se învălesc într'o coajă groasă de tot și se schimbă într'un *spor*, un fel de ouleț mic și rotund. În starea

aceasta pot să rămână multă vreme, fără să se prăpădească. Și pot suferi frigul cel mai aspru și căldura cea mai fierbinte.

Sporii, fiind mici de tot, cu ușurință pot fi luați de vânt și împrăștiați peste tot locul. Dacă ajung într'un loc potrivit, coaja creapă și din spor iese o nouă bacterie, care începe să crească și să se înmulțească. Și e de ajuns, ea în corpul unui om să ajungă numai un singur spor, din care va ieși bacteria. Și această bacterie înmulțindu-se, poate pricinui cea mai grea boală.

Bacteriile poartă boalele.

Bacterii rele se găsesc peste tot locul. Mai multe sunt în corpul omului bolnav. Aici petrec în felurite locuri, după cum este și felul boalei. Ofticosul poartă bacteriile în plămâni. Bolnavul de difterie le poartă în fundul gurii, cel bolnav de tifos ori de holeră are bacterii în mațe, iar cei cari au vreo bubă, au bacterii în puroiul și cojile din bubă.

Bacteriile rele însă nu rămân pe vecie în aceste locuri. Ies pe mai multe uși și se împrăștie în toate părțile.

Aşa bacteriile ofiței ies din plămâni prin scuipat; bacteriile difteriei ies prin scuipat și strănutat; bacteriile tifosului și ai holerei ies prin ceeace iasă omul afară, adecă prin fecale; iar bacteriile bubelor ies prin puroi.

Când bacteriile se împrăstie, duc cu ele și boalele.

De aceea bolnavul să nu scuipe peste tot locul, căci scuipatul lui, mai ales dacă e ofițos, totdeauna e plin cu bacterii. Scuipatul se uscă, se prăfuieste și se ridică în aer, dimpreună cu bacteriile ce se află în el. Aceste bacterii, cu aierul pot să intre în nasul, în gura și în plămâni oamenilor sănătoși ori se așează pe mâncare și tot ajung în corpul lor și îi îmbolnăvesc.

Pe la gări, prin trenuri și în școli sunt puse afișuri cu însemnarea: *Nu scuipați pe jos!* Da, pentrucă cel ce scuipă poate fi bolnav și astfel poate primejdui și pe alții.

În America este lege, în înțelesul căreia, dacă te prinde, că ai scuipat pe drum, te pedepsește întâiu cu 5 Lei, a doua oară cu 25 Lei și în urmă te și închide.

O astfel de lege ar fi bună și la noi, să știe tot omul, că precum nu-i iertat să fumeze în biserică, astfel nu-i iertat să scuipe, nici chiar pe drum.

Când unui bolnav de oftică, ori de difterie îi vine să tușească ori să strănute, să-și pună la gură o batistă. Să nu-i sară scuipatul în toate părțile, ca niște picuri de ploaie și să stropească pe cei din jur. Printre acești picuri de scuipat ușor se pot găsi și bacterii, cari duc boala și acelora, cari au fost stropiți.

Picuri foarte mici de scuipat cu bacterii pot să cadă și pe mâncare, pe țiere (farfurii), pe linguri, cuțite și pahare. De aici pot ajunge în corpul omului sănătos și boala e gata.

Dela bolnavul de tifos sau de holeră încă se poate răspândi boala prin bacteriile din fecalele lui. Mai ales pe sate, oamenii nu prea au o umblătoare. Și celace iese din ei, e pus în orice loc. Aici ori se uscă, e luat de vânt și împrăștiat în toate părțile, ori, când plouă, e înmuiat și luat de șuvoiul de ape.

Dacă șuvotul de ape întâlnește în cale o fântână, se scurge în ea. Și dacă fecalele

au fost ale unui bolnav de tifos, cu acele fecale ajung în fântână și bacterii. Oamenii vin și beau apă din fântână, beau și bacteriile și se îmbolnăvesc.

Nu pricep de unde le-a venit boala și învinuiesc pe Dumnezeu, ca și cum Dumnezeu ar fi pricinuitorul tuturor boalelor și a răutăților.

Bacteriile mai pot duce boalele și prin urină, prin puroiul din bube și prin cojirea pielii.

De aceea între ori ce împrejurări ne-am afla, să cercăm din toate puterile să oprim bacteriile, să le nimicim, să nu poată purta boalele dela un om la altul.

Animale, cari duc bacterii.

Bacteriile le împrăștie nu numai bolnavul, ci le pot împrăștia și animalele și anume câinii, mâțele, cloșanii, șoarecii, păduchii, puștii, muștele, furnicile, țânțarii și altele.

Aceste animale împrăștiind bacteriile, răspândesc și boalele. De aceea trebuie să fim cu grijă și să ne apărăm de ele.

Câinii petrec pe lângă casă, unii oameni îi țin și îi culcă în așternut moale.

Mâțele „tore“ mai mult pe vatră și după cuptor.

Și cum în vreo casă poate să fie un bolnav de o boală lipicioasă, bacteriile acelei boale ușor pot să ajungă în părul cânelui sau a mâței. Ori dacă bolnavul scuipă pe jos, atât cânele, cât și mâța pot să calce în scuipatul bolnavului. Și scuipatul fiind plin cu bacterii, acele bacterii se lipesc de picioarele lor. Merg în curte, ori chiar în casă, la vreun vecin. Aici bacteriile din păr ori de pe tălpile picioarelor se scutură. Și vecinul se îmbolnăvește. Boala i-a fost dată de bacteriile aduse de câne ori de mâță.

Cloțanii și șoarecii adeseori pătimesc de ciumă. Pe aceste animale încă trăiesc pureci, ca și pe oameni. Purecii iau dela cloțanii sau dela șoarecii bolnavi bacteriile ciumei. Sar apoi pe oameni. Li mușcă și le împrumută bacteriile boalei. Urmarea e, că oamenii se îmbolnăvesc de ciumă, adusă prin pureci dela șoareci sau cloțani.

Ca și purecii, pot aduce bacterii rele și păduchii, fie păduchi de cap, fie de haine. Păduchii duc mai ales bacteriile tifosului.

Imprumută aceste bacterii prin mușcătura ce o fac în pielea omului.

Furnicile obicinutesc să se adune pe hoituri. De aici ele pot lua felurite bacterii. În deosebi iau bacteriile eiemei de pe șoareci morți. Se urcă apoi pe polița din cămară, ori intră în straița cu mâncare, lăsată afară pe câmp, lângă vreo tufă. Pun bacteriile pe mâncare. Oamenii mânâncă și se îmbolnăvesc. Și nu-și pot da seama, că boala le-a fost adusă de furnicile, cari le-au cercetat merindea.

Mai mari purtătoare de bacterii, între toate animalele, sunt muștele.

Musca sboară pe afară. Se pune pe hoituri, pe scuipat, pe fecale, pe puroi și prin alte locuri. De aici ia bacteriile ori pe picioare, ori pe trompa, cu care sugă, ori pe alte părți ale trupului ei. Dine în casă și se pune pe pâne, cade în tăierul (farfuria) cu sorbitură ori în oala cu lapte. Se așează și pe pereți, pe masă și pe ori ce obiect din casă. Bacteriile, pe cari le poartă, le lasă prin casă, pe unde umblă. De acolo, fie cu mâncarea, fie în alt chip, le iau oamenii și urmarea e, că se îmbolnăvesc.

Boale date de bacterii, aduse de muște, sunt multe: *oftică, tifos, bubă neagră, cop-turi și altele.*

Ca și muștele, duc bacterii și țânțarii. Boala cea mai grea, purtată de țânțari este *malaria sau frigurile de ballă.*

Ei bine, pentru ca să împiedecăm lă-țirea boalelor purtate de bacterii cu ajutorul animalelor, trebuie ca să ne păzim de aceste animale și să le stârpim.

Câinii și mâțele nu le putem stârpii. Adeseori sunt de lipsă la casă. Să nu le gugulim, ori să le purtăm în brațe, ca pe copii, căci ne poate părea rău. Șoarecii și cloșanii să-i stârpim cu ori ce preț. Tot ase-menea și purecii, păduchii și muștele, cari și așa sunt oaspeți destul de neplăcuți. Să-i stârpim, să nu ne mai aducă și boale și nă-cazuri.

Boale pricinuite de bacterii.

Bacteriile rele sunt de multe feluri, iar boalele pricinuite de ele încă sunt multe și felurite.

Dintre boalele pricinuite de bacterii, unele intră prin piele, altele intră cu apa

când o bem sau cu mâncarea și iarăș altele
 intră cu aierul, când respirăm.

Boalele, cari intră prin piele sunt :

Lepra. Este o boală foarte grea. Bacteriile, cari o pricinuesc au formă lungureață. Intră în om prin piele. Cât ce a intrat, pe piele se arată pete și bube multe.

Această boală ține și 10—20 ani. Se sfârșește cu moartea. În legea veche încă era cunoscută. Moise ne spune și felul cum trebuiau îngrijiți leproșii.

La noi această boală e rară. Și e bine, căci avem noi destule boale, cari ne năcăjesc.

Buba neagră. Bacteriile acestei boale se găsesc în sângele animalelor bolnave de dalac : oi, capre, cai, vaci, boi.

E destul să umblăm cu carnea sau pielea unei vite bolnave de dalac și să ne îmbolnăvim și noi.

Boala o putem câștiga sau prin sgărietura ce o avem pe piele sau ne-o pot aduce și muștele, cari sug sângele vitelor bolnave și pe urmă vin și ne înțapă pe noi,

Cât ce am primit sămânța boalei, se face pe piele o pată roșie. Ne mâncă așa de tare, încât trebuie să ne scărpinăm. Scărpinătura jupește pielea. Se face o

beșicuță plină cu zamă, care îndată ce s'a adunat se înegrește.

Prin scărpinătură, beșicuța se rupe. În locul ei rămâne un punct mare, negru. În jurul acestui punct, în câte-va ceasuri, se fac alte beșicuțe pline cu zamă. Prin scărpinătură se rup și acestea și pata neagră crește și se încunjură cu un cearcăn vântat.

Mâncărimea trece, încep însă durerile. Acestea vin din otrăvirea sângelui din tot trupul. Sângele se face negru.

Bolnavul începe a se simți obosit, îl dor toate celea, are dureri mari de cap, nu poate mânca. Îl apucă fierbințelile. Se simte ca în foc.

Apoi începe să verse bale și venin. Inima nu mai bate regulat. Simțește și o nădușală, par'că i-ar apăsa cineva pieptul.

Îl se schimbă căutătura, ochii i se seufundă în cap și moare.

Ce e de făcut? Cât ce simțește omul, că s'a îmbolnăvit de buba neagră, să meargă la doctor. S'a găsit doctorie și în contra acestei boale și dacă e dată la vreme, omul se vindecă de bună seamă.

Însă, totuș, fiind această boală așa de primejdioasă, mai bine e să ne pözim de ea.

Când avem vre-un animal, care a murit de dalac, să-l îngropăm cu piele cu tot, în fîntrîmul pentru vite, ori în vre-un loc ne-umblat. Pielele, pe cari a zăcut animalul să fie arse. Grajdul spălat bine.

Pielea de animale, cari au murit de dalac nu-i iertat nici să o vindem, nici să o cumpărăm. Legea oprește acest lucru. Ne putem îmbolnăvi chiar și din piețele dubite, opinci sau hamuri. De aceea trebuie să fim totdeauna cu grijă și să nu ne facem năcazuri.

Orbalțul. Este tot o boală pe care ne-o aduc bacteriile prin piele. Se arată mai adeseori la față prin o umflătură roșie. Umflătura începe dela nas și cuprinde aproape întreagă față. Pentru-ca bacteriile orbalțului să între în piele, trebuie să fie vre-o sgaritură sau vreo sgrăbunță.

Orbalțul este o boală dureroasă și leucirea trebuie făcută dela început. Dacă bolnavul ascultă sfaturile doctorului, se vindecă de bună seamă.

Fiecare om însă să se desvețe de obiceiul de a-și băga degetele în nas. Căci sub unghii ușor se pot găsi bacterii de orbalț, pe cari le-a împrumutat de pe unde-va

și aceste bacterii, rămânând în nas, îl îmbolnăvesc.

Răpciuga. Această boală o pot primi oamenii dela cai sau măgari. Aceste animale sufer mai multe de răpciugă.

Calul ori măgarul bolnav de răpciugă se poate cunoaște ușor. Ii curg copturi din nări. Are răni și buboale pe trup, din cari încă se scurg copturi.

Omul o primește tot prin sgărieturile pielei.

Când omul se îmbolnăvește, se arată pe trup fel și fel de bube, tare dureroase. Are fierbințeli mari, varsă și din nas îi curg copturi, ca și la cai. Coptura e foarte puturoasă.

De regulă se sfârșește cu moartea. Rar om scapă de această boală.

De aceea să ne ferim de cai răpciugoși ca de moarte. Căii răpciugoși trebuie împușcați și îngropați cu piele cu tot.

Când cumpărăm cai, să grijim să nu fie răpciugoși. Este o doctorie, anume *maleina*, pe care dacă o dăm calului, putem îndotă să știm, dacă e răpciugos.

Copturi, puroaie. Acestea încă sunt pricinuite de bacterii, cari se află în aier, în

apă, în praf sau și pe pielea noastră. Bacteriile acestea pândesc unde ne-am tăiat sau ne-am sgarăiat la deget sau la un picior. Numai decât pătrund acolo și rana coace și face puroi.

Toate buboatele, urciorul dela ochi și alte bubulițe de pe piele sunt cauzate tot de bacteriile copturilor.

De aceea să ne fim curat întreg corpul. Să ne păzim de orice sgarăietură. Dacă, totuș, ne-am sgarăiat, să ne spălăm bine rana, încât se poate cu leacuri curățătoare — tinctură de iod — și să ne legăm.

Boalele pe cari le pricinuiesc bacteriile, întrând înlăuntrul omului: în mațe, cu apa când o bem sau cu mâncarea, sunt: *tifosul*, *holera și disenteria*. Iar boalele pe cari le pricinuiesc, așezându-se în plămâni sau în alte părți ale trupului sunt: *Ofica*, *tusa măgărească*, *scarlatina*, *vărsatul și difteria*.

Tifosul. E una dintre cele mai grele boale. Se câștigă mai ales prin apa de beut. Când te apucă, îți vine să te tot întinzi, să caști: încep să-ți vultască urechile și îți pierzi și limpezimea minții. Ești trântit la pat. Gura și gâtul se uscă. Ai tot bea la

apă. Te doare capul și îți merge grozav foalele. Zaci patru până în cinci săptămâni. La urmă îți cade și părul.

Când te-ai făcut mai bine, simți o foame mare. Ai mânca orice, și coji uscate. Dar nu-i iertat. Mațele sunt așa de subțiate încât ușor se pot sparge și mori.

Când vre-un om are nenorocirea să se îmbolnăvească de tifos, trebuie grjit foarte mult. Sfaturile doctorului trebuie ținute cu sfințenie. Tot ce iese din el afară trebuie aruncat într'o groapă, făcută anume în grădină. În fundul gropii trebuie pus var mult, ca bacteriile, cari sunt date afară cu fecalele, să fie omorite. Apă din fântână dela casa cu bolnav de tifos nu-i iertat să iee nime afară de căseni, până ce doctorul nu va da îngăduință. Aceasta pentruca tifosul să nu se lătească și la alții. Apa de beut e bine să se fiarbă și așa să se bea.

Holera. Este, iarăș, o boală, care încolțește în mațe. Este purtată tot de bacterii. La noi e adusă de prin Asia. Bolnavului de holeră îi merge foalele, mai întâiu subțire, iar pe urmă limpede ca apa și amestecat cu niște grăuncioare albicioase, ca firele de orez. Varsă și sughiță des. Il iau căree!

la pulpe și în toate cărnurile. Asudă într'una și slăbește până moare.

Leacul prin care se poate vindeca holera până azi nu e cunoscut. De aceea fiecare om trebuie să se păzească de ea.

Să nu lase ca semânța holerei să se răspândească.

Țările au legi, cari anume se îngrijesc de sănătatea oamenilor. O astfel de lege este și în țara noastră. După lege, dacă într'o țară vecină s'a iscat boala, numai decât se dă de știre și în celelalte țări, ca acelea să iee măsuri de apărare. Mai întâu se apără granițele, ca nici un germen de boală să nu intre în țară. Oamenii de prin locurile cu pricina, dacă vreau să intre la noi în țară, trebuie ținuți mai multă vreme în spitale, să se vadă nu-s bolnavi.

Dacă au intrat în țară, trebuie să spună, unde se duc și aceasta se dă de știre numai decât, ca și acolo să fie oamenii cu grijă. Dacă, totuș, au intrat germenii holerei în țară și s'a îmbolnăvit vreun om, acesta numai decât trebuie înștiințat la primărie, care va porunci ca bolnavul să fie adus la spital și despărțit cu totul de oamenii sănătoși.

Dacă bolnavul rămâne acasă ușor se poate lega boala și de ceilalți căseni vecini. Și ne trezim, că s'a îmbolnăvit satul întreg.

De aceea când s'a ivit în vre-un loc holera, fiecare om trebuie să grijească să nu ajungă în el vre-un germen de holeră. Apa, care o bea și mâncarea să fie cât se poate de curate.

Mai bine e ca apa de beut s'o fiarbă, într'un vas anume și după-ce s'a răcit s'o bea.

Mâncările nefierte, cum sunt poamele, sălata, castraveții, trebuie spălate în apă fiartă.

Mâncarea de ieri ori dimineața să n'o mânânce decât după-ce a înferbântat-o din nou, căci ușor s'a putut întâmpla, ca vre-o muscă, care a umblat pe vre-un lucru murdărit de bolnavul de holeră, să se pună pe acea mâncare și să lase semânța de holeră.

Să nu mânânce nici poame verzi, ori mâncări, cari strică stomacul, căci prin aceasta pregătește locul prielnic pentru semânța de holeră.

Iar mâinile să se spele cât de des.

Legea cere ca și casa unde a fost vreun bolnav de holeră, să se curețe bine, să nu mai rămână vre-un germen de boală. Și aici e bine să lăsăm doctorul s'o curețe cum va ști el.

Numai așa putem opri sămânța boalei și putem scăpa sănătoși.

Disenteria este o boală grea, care în 24 de ceasuri te poate omori. Germenele disenteriei se așează în mațul gros. Se începe cu dureri mari de pânțec și leșiri dese afară. Un bolnav de disenterie poate ieși afară și de două sute de ori pe zi. Fecalele sunt ca albușul de ou și amestecate cu sânge.

De disenterie trebuie să ne păzim chiar așa ca și de tifos sau de holeră.

Ofțica e răspândită atât la sate cât și la orașe. Numărul oamenilor bolnavi de ofțică este foarte mare. Germenele ofțicei atacă mai ales plămânile. Se poate așeza însă și în oase, în piele sau în alte părți ale trupului.

Omul bolnav de ofțică n'are totdeauna poftă de mâncare. Mistuirea e anevoioasă: Sângele nu circulă regulat. Bătăile inimii sunt mai dese și adeseori sunt împreunate cu dureri.

Zilnic bolnavul are friguri. La început aceste friguri se arată numai printr'o aprindere, spre seara, a obrazilor, cari se înroșesc și sunt calzi. Temperatura corpului e ridicată.

Cea mai mică răceală o simțește. De guturai nu se poate scăpa aproape nici odată.

Mai târziu începe și tusea, o tuse ușoară, pe care nici n'o bagă în seamă. Tusea la început e uscată și numai mai târziu devine umedă și bolnavul scuipă. În scuipat se găsesse și mici firușoare de sânge.

În plămâni se ivesc așa-numitele *tubercule*, un fel de copturi, cari cu vremea încep să se înmoaie. Când s'au muiat de tot, nu se mai pot ținea de pereții plămânilor și, căzând în bronchii, țevile ce duc dela gură la plămâni, sunt scuipate afară.

În locul tuberculelor rămâne în plămâni un loc gol, de mărimea unui ou, a unui măr sau chiar de mărimea unui cap de copil mic.

Bolnavul asudă mereu, mai ales noaptea. Respirația e obositoare, iar durerile în coaste sunt mari. Slăbește văzând cu ochii și moare.

Această boală o poate primi oricare om sănătos. Se răspândește mai ales prin scuipat. De aceea bolnavul nu-i iertat să scuipe pe jos, căci scuipatul se uscă și, luat de vânt, se împrășteie prin aer. Cu scuipatul se împrășteie și numeroși germeni de boală, cari pot ajunge în trupul omului sănătos și îl pot îmbolnăvi.

Când bolnavul tușește, să-și pună o năframă la gură.

Leac în contra ofiței nu este. Dar tratul liniștit, hrana bună și ațerul curat ne pot scăpa de această boală.

De tuse măgărească sufer mai ales copiii. Cel care a avut-o odată, n'o mai capătă.

Copilul bolnav trebuie grijit foarte bine și ferit de atingerea cu alți copii, deoarece boala este foarte lipicioasă.

Scarlatina și *vărsatul* se arată printr'o roșeață în fundul gurii, dureri la înghițit, dureri de cap și fierbințeli mari. După aceea pe piept și pe pânțece se arată pete roșii, cari se întind pe tot corpul.

După o săptămână petele roșii se ascund și pielea se cojește.

În vremea aceasta boala e mai lipicioasă. De aceea trebuie pază foarte mare, ca să nu se împrăștie cojiri și pe oamenii sănătoși, căci se îmbolnăvesc de bună seamă.

În contra vărsatului se face și vaccinarea (posătala). Și legea obligă pe fiecare părinte să-și ducă copiii la doctor, să-i vaccineze. Părinții, cari nu-și vaccinează copiii se pedepsesc foarte aspru.

Difteria încă e o boală de care sufer mai ales copiii. Se lipește și de omul mare,

mai ales prin sărutat, ori stând în fața bolnavului, când tușește.

Se arată prin fierbințeli și dureri la înghițit. O roșeață în gât, care mai târziu se schimbă în pete albe. Aceste pete repede căptușesc tot fundul gurii și gâtul.

Cât ce am băgat de seamă, că vreun copil s'a îmbolnăvit de difterie, să-l ducem la doctor, să-l vaccineze. Dacă întârziem, ori nu-l ducem de loc, copilul poate muri și ne facem vinovați și înaintea lui Dumnezeu și înaintea legii.

BC Să ne apărăm de bacterii.

Cei mai mari dușmani ai sănătății noastre sunt bacteriile rele. Chiar de aceea suntem datori să ne apărăm de ele. Ne putem apăra în felurite chipuri.

Cel dintâi mijloc de apărare în contra bacteriilor rele este *curățenia*.

Curățenie trebuie să păstrăm în orice lucru. Curată să ne fie casa și curată să ne fie și curtea. Să nu lăsăm gunoiul să se îngrămădească în casă și afară, căci gunoiul este cel mai potrivit cuib de bacterii.

Lucrurile din casă: mese, scaune, oale, linguri și altele încă să fie foarte curate.

Să se spele mai adeseori cu apă clocotită, să nu se lase să se încuibe în ele toți germentii răi ai boalelor.

Trupul nostru încă să-l ținem cât se poate de curat. Să ne scăldăm mai adeseori. Să nu ne îndestulim numai cu cele două scălzi, pe cari ni le fac alții, anume scalda dela botez și cea dela moarte.

În fiecare zi să ne spălăm fața și mâinile. Dar mai ales mâinile să le spălăm și mai de multe ori într'o zi. Cu mâinile putem să prindem multe lucruri murdare și e greșos a umbla cu mâinile murdărite.

Ținând curățenie în toate, împiedecăm împrăștierea bacteriilor. Și dacă bacteriile nu se pot împrăști, suntem scutiți de toate relele pe cari le-ar putea pricinui.

Când am simțit, că undeva se găsesc cuiburi de bacterii, numai decât să căutăm toate mijloacele, să stricăm acele cuiburi și să omorăm bacteriile. Să nu le dăm prilej să se împrăști și în alte părți. Omorîrea bacteriilor se poate face prin anumite leacuri, pe cari le găsim în farmacie.

Un leac potrivit pentru omorîrea bacteriilor este *sublimatul corosiv*. Se găsește în

farmacie. E lesne și se poate întrebuința cu multă ușurință. Se înmoale în apă 1 gram la 1 litru de apă. Și se spală cu el toate lucrurile pe cari le bănuim pline cu bacterii.

Tot în farmacie se găsește și *acidul fenic*, iarăș un leac bun pentru omorîrea bacteriilor. Se întrebuințează tot așa ca și sublimatul corosiv.

De multe ori însă nu putem să mergem la farmacie, să cumpărăm leacurile bune pentru nimicirea bacteriilor.

Pentru aceea nu trebuie să desnădăjduim. Avem noi leacuri și acasă. Anume *leșia și laptele de var*. Cu leșie putem spăla toate lucrurile; masă, scaune, oale, linguri, tiere (farfurii), haine. Și leșia are putere mare de a omorî bacteriile.

Cu lapte de var, iarăș, putem omorî bacteriile de pe pereți, așa, că îi văruiți, de prin gunoale și șanțuri așa, că turnăm laptele de var. Pentru ca varul să fie cu putere și să nimicească bacteriile, trebuie să fie stins de curând.

Când cineva, totuș, s'a îmbolnăvit și boala i-a fost pricinuită de bacterii, numai decât trebuie să înștiințăm doctorul. Și sfaturile doctorului să le ținem cu sfințenie.

Bolnavul să nu stea la un loc cu cei sănătoși. Să fie dus la spital. Și, peste tot, afară de îngrijitor, nime să nu vină în atingere cu bolnavul. În chipul acesta bacteriile boalei nu se vor putea împrăști și cei sănătoși vor rămânea scutiți de boală.

Dacă bolnavul s'a însănătoșat încă trebuie să fim cu mare grijă, să nu luăm bacteriile de pe lucrurile cu cari el a umblat ori din hainele pe cari le-a folosit. Toate acestea trebuie să le curățim, fie cu leacuri din farmacie, fie cu leșie sau lapte de var.

Când bolnavul a murit se obicinuește în multe părți, că hainele lui se dau de pomană la săraci. Dacă bolnavul a suferit de vre-o boală pricinuită de bacterii, ușor se poate întâmpla, că dimpreună cu pomana s'a dat săracului și boala. De aceea e mai bine ca acele haine, întrucât nu se mai pot curăți, să fie arse.

Așadară: *curățenie, leacuri și grijă.* Acestea ne pot apăra de bacterii și de toate relele, pe cari bacteriile le pot pricinui.

Nu toți se îmbolnăvesc prin bacterii.

Dacă vrem să semănăm grâu sau cucuruz, ne trebuie pământ. Și dacă vroiam ca

sămânța să și incolțească, să răsară și să crească, trebuie ca pământul să fie arat, grăpat și să aibă căldură și umezeală.

Așa este și cu bacteriile. Pentruca să poată crește, le trebuie loc potrivit. Cel mai potrivit loc pentru bacterii este trupul omului. Aici bacteriile au tot ce le trebuie, pentruca să poată crește și să poată pricinui răul: au hrană, au umezeală, au căldură.

Și cum bacteriile se găsesc peste tot locul și astfel și pe trupul și în trupul omului, ar urma ca nici un om să nu mai scape de boalele, pe cari ele le pricinuesc.

Și, totuși, nu se îmbolnăvesc toți oamenii prin bacterii.

Nu, pentrucă omul are arme de apărare foarte bune. Și anume: în sângele omului se găsesc anumite particule foarte mici, albe, pe cari învățații le numesc *leucocite*. Aceste leucocite au anume slujba de a apăra corpul omului în contra bacteriilor. Și fiindcă au putere de a mânca bacteriile se numesc și *fagocite*.

Cât ce au pătruns bacteriile în corpul omului, fagocitele se pun în linie de bătaie și dau năvală asupra bacteriilor. Se începe lupta pe viață și pe moarte. Și dacă corpul

omului este destul de tare și plin de viață, fagocitele încă vor fi puternice și vor învinge. Încunjurând bacteriile de toate părțile, le vor omori.

Dacă însă corpul omului va fi mai slăbit, ori pentru că n'a avut hrană îndestulătoare, ori pentru că a stat mai multă vreme într'un aier închis și stricat, ori din alte pricini, fagocitele încă vor fi slăbite. Și nu vor mai putea să țină piept cu bacteriile. În lupta ce o dau în contra bacteriilor, vor cădea învinse, iar învingătorii vor fi bacteriile. Urmarea e că omul se îmbolnăvește.

Așa dar: pentru ca bacteriile să poată pricinui boala, trebuie ca corpul omului să fie *anume* pregătit pentru aceasta. Să fie un pământ bine arat și grăpat, în care bacteriile să poată încolți și astfel să poată pricinui răul și năcazul.

Afară de aceste arme naturale, pe cari le are omul în contra bacteriilor, mai sunt și alte arme, prin cari ne putem apăra de bacterii. Aceste arme se pot câștiga prin *vaccinare*.

Vaccinarea nu este altceva, decât introducerea în corpul omului a unor leacuri cu putere de apărare în contra boalelor.

Omul vaccinat se poate apăra mai ușor în contra boalelor. Fagocitele au primit un ajutor puternic și bacteriile nu mai pot să le învingă.

Astăzi omul poate să fie vaccinat în contra multor boale. Așa în contra turbării, în contra tifosului, în contra holerei și a ciumei, în contra difteriei și a vărsatului.

Și când într'un sat sau într'un ținut s'a răspândit ciuma sau holera, numai decât vine doctorul și vaccinează pe toți oamenii. Și nime nu-i iertat să fugă de vaccinare, dacă îi este dragă viața.

Iar în contra vărsatului sunt datori toți copiii să fie vaccinați. Chiar și legea încă poruncește vaccinarea copiilor în contra vărsatului.

Să nu desnădăjduim dar. Avem doctori și leacuri și mijloacele de apărare în contra bacteriilor.

Să avem toată încrederea în toate sfaturile doctorilor. Atunci putem fi asigurați, că bacteriile rele nu vor avea putere asupra noastră. Și noi vom fi apărați de boale.

Plante (buruieni) de leac

Cuvânt înainte.

lubiți cefitori,

Cu ajutorul lui Dumnezeu și mulțumită vitejiei dorobanțului român, am ajuns aproape toți românii într'o singură țară adunați, sub domnia gloriosului și înțeleptului nostru Rege Ferdinand I., în această țară România mare, care se întinde dela Nistru până la Tisa și care cuprinde în hotarele ei aproape pe toți cei de un sânge și de o lege. Suntem o țară binecuvântată de Dzeu cu toate bogățiile de pe pământ și de sub pământ, cari sunt de lipsă pentru ca țara să prospereze pe toate terenele vieții economice, industriale și naționale. Avem sare, petrol, cărbuni, aur, argint, fier, bucate, — păduri frumoase, trebuie numai ca să le folosim cu pricepere și chibzuință, ca să fie în folosul nostru și al țării. Numai folosindu-le cum trebuie, vom putea face din țara noastră atât de mare și frumoasă, cum puține țări sunt și o țară tare și stimată în afară, de celelalte popoare.

Sunt multe pricinile pentru cari țara noastră cea nouă este așa cum este și nu cum ar trebui sau am dori să fie.

Una din pricinile că nu merg lucrurile cum ar trebui este, că moravurile de dinainte de războiu s'au stricat mult, nu mai avem credința tare în suflet, moravuri sănătoase și curate în viață și purtări bune în casă. Și ca o urmare a acestora e că nu chivernisim cu cinste bunurile țării.

În această cârtică nu Vă spunem lucruri nouă, necunoscute, ci voim să Vă atragem luarea aminte asupra unei bogății a țării, pe care nu o băgăm în seamă și pe care nu o folosim cum trebuie, în folosul nostru și pentru bogăția națională. Această bogăție de milioane, pe lângă care trecem fără să o băgăm în seamă sunt buruienile de leac (plantele medicinale). Vă rugăm, iubii cetitori, să cetiți cu băgare de seamă această carte, căci puteți avea mari foloase dacă urmați întocmai.

*

Cu toții cunoaștem aceste buruieni, cari nu cresc numai să ne desfăteze cu mirosul lor, ci ele conțin puteri ascunse, cari vindecă boli și răni, alină suferințe și dureri trupești. Pe satele noastre le folosesc și azi numai babele ca leacuri, iar noi le lăsăm să putrezească, iar când suntem bolnavi, le plătim cu bani scumpi la spițerii, deși ele cresc pe toate cărările, pe lângă garduri, prin grădini, livezi, pe marginile drumurilor și prin păduri.

Insemnătatea buruienilor de leac nu se poate tăgădui. Ele, dacă ar fi strânse și uscate cu chibzuială, ar putea aduce bunăstarea ținuturilor și locuitorilor, unde azi sunt nefolosite. Știm cu toții, că cele mai multe leacuri se fac din aceste buruieni și că ele sunt foarte scumpe, însă în punga țaranului nu intră nici un ban de pe aceste buruieni. La tot pasul dăm de flori de soc, de teiu, de mușețel, apoi de cornul secării, de isma creafă, de mătrăgună și altele, dar numai ici-colo dacă adună cineva ceva pentru trebuințele casei, însă nimeni nu le strânge spre a-și face un câștig pentru traiul de toate zilele, cu toate că abia este un ținut mai binecuvântat cu buruieni de leac, ca plaiurile noastre.

Avere națională de milioane se prăpădește tot anul fără să i se ia folosul. Până acuma numai străinii și mai ales evreii au adunat aceste buruieni dela țaranii noștri pe preț de nimica, ca ei să câștige fără muncă averi mari, tocmai pentru că țaranul nostru nu a știut ce preț au ele. În alte țări țaranii adună toate buruieniile de leac și își câștigă cu ele pânea de toate zilele. Te doare inima când vezi cum aducem în țară (importăm) astfel de buruieni de leac (mușețel, ismă, soc) cu bani grei, iar la noi se usucă și putrezesc prin livezi și păduri în valoare de milioane, an de an, fără să le culegem. Cum

să crească valoarea leului, când străinii văd ce rea gospodărie facem cu această avuție a noastră?! La noi cresc așa de multe buruieni de leac, că putem da și la alte țări.

Atragem luarea aminte a conducătorilor satelor, a preoților și învățătorilor noștri mai ales, ca să atragă luarea aminte a țăranilor noștri, a copiilor de școală, a orfanilor și invalizilor de războiu și neputincioșilor satelor noastre, că sub supravegherea lor să adune aceste buruieni și să le usuce după poveștele noastre și să le vândă direct la drogherii și farmacii (spiterii), ori la alte societăți, cari se ocupă cu adunarea lor.

Cine vrea să adune cantități (câtimi) mai mari, să scrie la una din aceste societăți, să trimită mustră și să facă invoială (contract) în scris, cu ce preț cumpără buruienile strânse.

Ar fi bine ca mulți să se întovărășească la strângerea și uscarea lor, sub conducerea unui știitor de carte din sat, care are pricepere și atragere spre acest lucru, căci așa mai ușor se pot strânge și usca și se poate căpăta preț mai bun pe ele. În sate, unde sunt cooperative sau tovărășii, acestea ar putea lua în mână și strângerea lor, care nu cere muncă grea, nici capital mare, ci numai puțină voință și străduință.

În această privință ar putea face un început de organizare învățătorii satelor noa-

stre, cari împreună cu elevii de școală ar putea aduna aceste buruieni în excursiunile lor de plăcere și ar face cu o cale și educație, dându-le a înțelege, că buruienile nu sunt făcute numai pentru plăcerea omului, ci și pentru folosul lui, zăcând în ele ascunse leacuri prețioase pentru om.

Cercetașii n'ar putea face același lucru, — împreunând frumosul cu folositorul? Co-operativele școlare s'ar putea ocupa cu acest lucru, aducând pe lângă distracție și educație și un folos material pentru elevi și pentru școală.

Pe lângă foloasele materiale, pe cari le aduce strângerea lor, sunt de mare folos buruienile de leac pentru economia casnică, mai ales la sate, așa că fiecare poate avea la îndemână, când cere trebuința, unele leacuri pentru a da primele ajutoare la boli ușoare, până când vor putea chema doctorul sau vor putea merge la el. Ori cât de ușoară pare o boală, nu trebuie lăsată necăutată. Țăranii noștri trebuie să fie desvâțați de a da prea multă crezare leacurilor băbești, cari dacă uneori folosesc ceva, de cele mai multe ori strică. Boalele nu se pot vindeca prin descântece, ci prin ceice au învățat să le cunoască și să facă leacurile de lipsă pentru ele, prin doctori.

Plante (buruieni) de leac*)

de N.

Reguli generale pentru culegerea plantelor de leac.

La culegerea plantelor de leac trebuie să știm, că nu toată planta conține leacul respectiv și trebuie să știm care parte a plantei: rădăcina, tulpina, florile, foile, frunzele, fructul sau sămânța trebuie strânse. Pentru-ca plantele strânse să le putem întrebuința cu folos la leacuri, trebuie să observăm la strângerea și uscarea lor anumite reguli. *Fiecare plantă trebuie culeasă când este mai bogată în sucurile lecuitoare.*

Așa rădăcinile și tulpinele plantelor se culeg de regulă primăvara, înainte de a începe să dea frunzele, iar toamna, după căderea frunzelor. *Frunzele și foile se culeg când sunt deplin dezvoltate, dar nu prea bătrâne. Rădăcini și tulpine prea bătrâne ori lemnoase să nu culegem, căci n'au valoare mare. Florile înainte de a se deschide de tot; fructele și sămânța când sunt coapte, înainte de a cădea de pe plantă. Strângerea lor trebuie făcută pe timp uscat, după ce*

*) Această broșură s'a făcut după cărțile prof. Dr. B. Pater și după cartea „Plante medicinale sălbatice“ a societății Chimico-Farmaceutice, Brașov.

s'a uscat roua dimineții. *Pe timp ploios să nu strângem nici o plantă.* După ploaie să lăsăm să treacă 1--2 zile și numai atunci să le strângem, ca să nu fie încărcate cu prea multă apă și să se poată usca mai ușor și cum se cade, — fără ca ele să se strice.

Mare grije trebuie să punem pe *uscarea* plantelor. Aceasta e un lucru tare gingaș — și dela felul uscării atârână valoarea, păstrarea și puterea leuirii. Regulă generală este, că plantele se usucă *la umbră*, nu în soare, ca ele să-și păstreze culoarea originală, căci atunci sunt mai prețioase. Dacă se înegrese, nu fac două parale. — Mai mare grije trebuie să avem la flori și frunze, ca să-și păstreze culoarea și mirosul. De obicei ele se usucă într'un loc acoperit, în pod sau șură, unde să umble cu înlesnire aierul, ori în uscătoare anume făcute.

Plantele le uscăm întinse în straturi subțiri, pe rogojină, pânze ori hârtie, trebuie întoarse cât mai des, însă cu îngrijire, să nu se frângă. Mai ales *florile* trebuie ferite de soare și uscate repede, căci altcum își pierd culoarea. Rădăcinile le uscăm toamna și primăvara mai greu, de aceea trebuie uscate în locuri încălzite, uscători anume, unde să umble aierul. Ele se pot înșira pe ață în pod sau alt loc ferit de soare. După ce am scos rădăcina, o curățim de pământ,

unele le spălăm (nu toate) le curățim de resturi (rămășițe) de cozi și le uscăm, întregi sau tăiate, după cum se spune la fiecare în parte.

Valoarea plantelor de leac atârnă mult dela cum au fost ele culese și uscate, de aceea când le culegem să nu le băgăm în saci, unde se încălzesc, asudă și se înegresc, ci în coșuri ori coșerci, unde le străbate mai bine aierul. Rădăcinile, tulpinele și fructele le putem strânge și în saci, însă trebuie ținute puțin și îndată întinse spre uscare. Plantele, cari conțin uleiuri trebuie uscate pe încetul la loc umbros, unde umblă aierul, la o căldură de 25—35° — așa că planta rămâne înfănată 1—2 zile și nu se usucă prea repede.

Plantele pierd prin uscare o parte din greutatea lor; frunzele și florile pierd cam a patra parte din greutate, așa că din 4 kgr. de plantă verde căpătăm cam 1 kgr., de plantă uscată. Cojile și rădăcinile pierd mai puțin.

După-ce s'au uscat plantele trebuiesc păstrate cum se cuvine, ca osteneala noastră să nu fie zadarnică. Ele se țin bine dacă le pachetăm pe timp uscat și dacă sunt bine uscate și anume: în saci curați și bine uscați, în lăzi cuptușite cu hârtie, la loc uscat, întunecos și aierisit. *Plantele trebuie ferite de praț și de insecte, cari le mânâncă și strică toată recolta.*

Având strânse plante bine uscate și păstrate — putem căpăta preț foarte bun pe ele — ori la drogherii ori la farmacia. Înainte de a începe adunarea plantelor trebuie să se cerceteze întâi ce fel de plante cresc în jur și în ce cantități, (câtimi) cari se caută mai mult și cam cu ce preț și numai după aceea se va începe strângerea lor. Se atrage atențiunea în deosebi, să nu se amestece plantele cu alte materii — căci atunci toată osteneala va fi în zadar.

Cu cât se strâng plante în cantitate mai mare, cu cât sunt mai bine uscate și împachetate, cu atâta e și prețul lor mai mare.

Dăm mai la vale unele plante, cari cresc prin părțile noastre și cari se pot strânge cu ușurință.

a) Plante neveninoase.

1. Socul

(Latinește : sambucus nigra, nemțește : Holunder, ungurește : bodzajfa)

E o tufă cunoscută, ce crește pe lângă garduri, prin grădini, mărăcinișuri, înfloresc în Maiu și în Iunie. Florile au culoarea albă-aurie, au miros cam tare și neplăcut; ele se culeg pe timp uscat când sunt înflorite, nu prea îmbătrânite, lăsând cotoarele scurte, le uscăm la umbră pe o rogojină ori hârtie în straturi subțiri și cu grije, căci

se înegrese ușor și atunci își pierd prețul. De aceea trebuie întoarse des cu o greblă. Pe timp noros le putem usca și în uscătoare de poame, ori le putem înșira pe sfoară în pod, unde umblă aierul. Când s'a terminat uscarea se bat florile printr'un ciur cu ochiuri așa de mari, ca să treacă numai floarea, dară codițele să rămână.

În comerț se vând sub numele de *flores sambuci* și sunt foarte căutate. Ca leac se întrebuințează ca ceaiu, care liniștește nervii, curăță sângele și stomacul, apoi ca ceaiu, pentru asudat și contra răcelii.

Boabele coapte (fructul:) încă se culeg în Iulie — August și se păstrează în lăzi, să nu se sdrobească. În comerț se vând sub numele de *fructus sambuci* — nu sunt însă așa căutate ca florile. Ceaiul din boabe produce, ca și florile, asudatul și se ia și ca curățenie.

2. Mușețelul

(latinește: *matricaria chamomilla*, nemțește: *Echte Kamille*, ungurește: *orvosi szekfü*, *kis kamilla*) Se mai numește în unele locuri matricea, moșițel, morma, romoniță bună și camomilă.

È o plantă care crește pe câmp, pe lângă drumuri, prin grădini, prin locuri părăsite. Sunt mai multe feluri de mușețel. La mușețel se culeg *numai florile*. Cel care trebuie cules are florile mici, de culoare

albă, și stau câte una în vârful ramurilor și cotoarelor, și au un miros plăcut; floarea e în formă de căpățină, foile floarei (petalele) stau tare plecate în jos, ca o umbrelă (ploier). Foile sunt mici, de culoare verde deschisă, fără coade, și cu peri moi acoperite. Cotorul e gol pe dinlăuntru e iărbos, ramificat și neted. E bine să știm acestea, că prin acestea se deosebesc de celelalte flori asemănătoare, cum e romonița de câmp, ochiul bouului, cari nu sunt bune și trebuie să avem grije să nu le culegem, căci ne stricăm marfa. Romonița de câmp și ochiul bouului nu au foile floarei plecate în jos, n'au miros și cotorul e plin.

Inflorește din Maiu până în August.

Se culeg numai florile, fără coadă, pe timp uscat, însă până nu sunt prea bătrâne, ca să nu se scutere. Le uscăm la umbră, în șură ori în pod pe rogojini, ori pânză, în straturi subțiri de 1—2 degete cu mare grije, că să nu se rupă foile floarei, căci altcum își pierde mult din preț. Uscarea trebuie să se facă repede, ca să-și păstreze florile culoarea. Cele mai de preț sunt florile întregi, fără coadă, bine uscate și de culoare albă-aurie. Dacă se înegresc n'au nici un preț. Pentrucă se frâng ușor, florile trebuie pachetate în lăzi, căptușite cu hârtie, bătută cu ținte de ladă. — Unde cresc multe flori pe câmp — se face o greblă cu dinții

deși și cu o pânză legată la partea de jos și cu această se culeg florile cu mult mai ușor și mai repede decât cu mâna.

Florile de mușețel sunt foarte mult căutate și au preț bun, ori cât de multe am strânge. În comerț se vând sub numele de *flores chamomillae vulgaris*.

Ca leac de casă mușețelul e dintre cele mai cunoscute plante, de aceea nu trebuie să lipsească din nici o casă. Floarea de mușețel se ia mai mult în formă de ceaiu, care trebuie făcut totdeauna proaspăt, prin opărire a florilor cu apă fierbinte, iară nu fiert în apă. — Ceaiul alină durerile de stomac, înlesnește ieșirea afară, ușurează mistuirea și îndepărtează sudorile. Când se ține ceaiu cald în gură potolește durerile de măsele, iară spălări cu ceaiu sunt bune la bube (răni).

3. Teiul

(latinește *Tilia parvifolia*; nemțește: der Lindenbaum; ungurește: köhársfa.)

E destul de cunoscut de toată lumea ca să-l mai descriem. Se găsește mai ales prin parcuri, pe marginea drumurilor și prin păduri.

Se întrebințează florile, cari sunt de culoare galbină-aurie, binemiroșitoare și au un gust dulce. Înfloresc în luntie și lulie — Florile trebuie culese îndată după ce s'au

deschis, până nu sunt prea bătrâne și nu îndată după o ploaie, ca să nu fie umede, ei bine uscate. După-ce s'au cules le curățim de foia lungureață ce le însoțesc, le uscăm *la umbră* în straturi subțiri, cât mai repede, ca să și păstreze culoarea. Florile bine uscate, de culoarea aurie, curățite de foia lunguiață sunt foarte căutate și se vând pe preț bun, ori-câte am strânge. Măcar că avem teiu destul în țară, de multe-ori aducem florile din străinătate, pentrucă nu le adună nimeni. Tot acelaș lucru se întâmplă și cu mușetelul și alte flori, ceeace e mare rușine pentru țară.

Sunt 3 feluri de teiu, unul cu frunze mici: unul cu frunze mari și al treilea cu frunze cu dosul de culoare alburie-argintie (latinește *tilia argentea*.) Florile teiului cu frunze mici sunt mai căutate și mai de preț decât acelea ale celui cu frunze mari. Florile celui de al treilea teiu sunt mai puțin prețioase, decât a celorlalte 2 feluri.

În comerț se vând sub numele de *flores tiliae*.

Ca leac floarea de teiu se întrebuințează ca ceaiu contra răcelii, a guturaiului și a tusei și contra durerilor de stomac.

4. Arnica

(latinește: *arnica montana*; nemțește: Arnica Wohlverleih, Fällkraut; ungurește: hegyiárnika, kappanör.)

Se mai numește carul zânelor, podbal de munte. Crește în regiuni muntoase, prin

păduri și fânețe umede de munte. E o plantă foarte răspândită și căutată pretutindeni, căci se întrebuințează toată planta, atât tulpina și rădăcina, cât și florile și frunzele. Planta trăiește mai mulți ani, are trupina subpământ de aproape 10 cm. de lungă, de 6—8 mm. de groasă, de culoare gălbuie brună, din care cresc în jos rădăcini subțiri ca niște sfori, iară în sus foi lungi de 8—10 cm., late de 2—4 cm. fără coadă, de forma oului, și cu marginea întreagă. La mijlocul foilor crește cotorul puțin ramificat, acoperit cu peri bruni, în partea de sus deși și cam lipicioși. În vârful cotorului și a ramurilor se află câte o floare de culoare galbină, care are un miros pătrunzător și gust usturător. Când florile sunt uscate produc strănut prin perii cari intră în nas, de aceea trebuie umblat cu băgare de seamă.

Inflorește în lunie și iulie.

Se întrebuințează toată planta, dar mai mare preț au florile.

Foile se strâng în lunie și se usucă repede la soare, în straturi subțiri, ca să-și păstreze culoarea. În comerț se vând sub numele de *folia arnicae*.

Florile se culeg îndată după înflorire, pe timp uscat, după ce s'a uscat roua, se uscă la soare, separat (deschilinit) foile florii (petalele) și separat bulbul (potirul). Florile sbârcite și mâncate să nu le culegem, de-

oarece sunt pline de niște gândaci mărunți, cari strică florile. De multe ori și în florile întregi sunt astfel de gândaci, de aceea potirele le așezăm într'o sită și le uscăm repede în cuptor sau deasupra jăratecului, ca să nimicim gândacii, cari pot fi în floare. În comerț se vinde sub numele de *flores arnicae*.

Tulpina și rădăcina se scoate sau primăvara, în Martie, sau toamna, în Septembrie și Octombrie, se curăță bine de pământ, și se usucă la soare sau în loc încălzit. Se păstrează în saci. În comerț se vinde sub numele de *radix arnicae*.

Ca leac popular se întrebuințează sub formă de tinctură (plămădeală de flori uscate în spirt), la rani și lovituri. Pe lângăuntru nu trebuie luată tinctura și ceaiul de arnică, pentrucă poate face mult rău.

5. Lumânărica

(latinește: *verbascum thapsus*; nemțește: Wollblume, grosse Königskerze; ungurește: farkkoró, öhörfarkkoró.)

Se mai numește coada lupului, coada vacii, lumânărica Domnului. E o plantă, care trăiește 2 ani și crește până la 1 $\frac{1}{2}$ m. înălțime, prin locuri uscate, nisipoase și pietroase, prin poeni, pe marginea șoselelor și liniilor ferate și mai ales prin tăieturi de păduri.

În anul prim nu înflorește, ci numai în anul al doilea. Cotorul crește drept ca lumânarea, fără ramuri, are în jur foi groase, cu peri deși gălbui-surii, de forma oului și ascuțite la vârf.

Florile au coadă scurtă și stau în vârful cotorului în formă de ciorechină, cam de $\frac{1}{2}$ m. de lungă, au culoare galbină și sunt fără miros.

Înflorește în Iulie și August.

Se întrebuintează florile, cari dacă sunt uscate bine sunt foarte scumpe.

Culesul și uscarea florilor trebuie făcută cu multă grijă și dă mult lucru, căci altcum se înegresc. Acest lucru îl pot face mai ales copiii. BCU Cluj / Central University Library Cluj

Florile trebuie culese pe timp uscat, îndată ce s'a uscat roua, le uscăm în straturi subțiri la soare. Trebuie să avem grijă la uscarea, căci cea mai mică umezeală le înegrește și așa nu au preț. Pe timp noros să nu le culegem. Trebuie să culegem numai florile deplin înflorite, iară nu și bobocii, de aceea culegerea florilor trebuie făcută pe rând, îndată ce înfloresc. Pe timpul uscării să nu le întoarcem cu mâna, ci cu un bețișor. Florile uscate bine le păstrăm la loc uscat, ferite de aier și umezeală, într'o lădiță captușită cu hârtie.

În comerț se vând sub numele de *flores verbasci*.

Ceaiul de flori de lumânărică se folosește contra tusei ușoare și pentru asudat, în cazuri de răceală.

6. Ențura.

(latinește: gentiana lutea; nemțește: gelber, grosser oder edler Enzian, Bitterwurz; ungurește: enciána, sárgá tárnics, keserűgyökér, dancura.)

Se mai numește și dințură, ghințură și ochincea.

È plantă, care trăiește trei ani și înfloreste numai anul al treilea și crește pe stânci și prin pășuni de munte. Înfloreste în Iulie și August. Trupina de sub pământ, la ențura deplin dezvoltată și care a înflorit, e cărnosă și groasă până la 10 cm.; pe dinafară are culoare galbină sau brună, iară pe dinlăuntru roșie sau portocalie. Din tulpină crește în jos rădăcini subțiri, cari înlăuntru sunt albe, iară în sus crește cotorul drept, fără ramuri, neted, gol, până la 1 m. de înalt. Foile dela baza cotorului sunt până la 30 cm. de lungi și 15 cm. late, au coadă scurtă, ascuțite la vârf și cu margine întregă. Foile de pe cotor stau tot câte două una în fața celeilalte și către vârf sunt tot mai mici și fără coadă. Ele au pe față culoarea verde-închisă, iară pe dos culoare verde-cenușie.

Florile au culoare galbină și stau în grup, în vârful cotorului și la baza frunzelor de deasupra.

Se întrebuintează *tulpina și rădăcina*, cari au un miros bun și gust amar. Se strânge toamna târziu, se curăță bine de pământ și de restul de cotoare, apoi se taie în lung și în lat în bucăți de 10—15 cm. de lungi, se uscă încet la umbră sau uscătoare, în straturi nu prea subțiri de 10—15 cm. apoi se pache-tează în saci. Deoarece rădăcina uscată își trage ușor umezeală, trebuie pachetată pe timp senin și bine uscată și trebuie păstrată în loc de tot uscat. Dacă o curățim de coaje și uscăm separat coaja și separat tulpina și rădăcina atunci are preț mai mare.

În comerț se vinde sub numele de *radix gentianae rubrae* și e foarte căutată.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

7. Odoleanul.

(latinește: *Valeriana officinalis*; nemțește: der echte Baldrian, Katzenwurz; ungurește: macskagyökér, baldrian, macskafarok, szentmagdolnafü.)

Se mai numește și *valeriana, odoleana, odolen, gușa porumbului, năvalnic*. Crește prin fânețe umede, pe lângă păraie și păduri umbroase, uneori însă crește și prin locuri pietroase și uscate. E o plantă, care trăiește mai mulți ani. În pământ are o tulpină lungă până la 15 cm. din care cresc în jos rădăcinile subțiri, iară în sus cotorul lung până la 1½ m., care e brăzdat, gol pe dinlăuntru, la vârf ramificat. În vârf are florile mărunte de culoare albă-roșietice.

Inflorește din Maiu până în Iulie.

Se întrebuințează *rădăcina*, care are un miros pătrunzător și neplăcut și un gust amar. Rădăcina se scoate toamna prin Septembrie, Octombrie, se curăță de pământ, se spală, apoi se uscă în loc umbros ori în pod aierisit, în straturi subțiri, ori înșirate pe sfoară, ori chiar în uscătoare încălzită. Rădăcina uscată trebuie păstrată în saci, în loc foarte uscat, căci ușor își trage umezeală și se strică. Trebuie ferită de pisici, cărora le place mult aceste rădăcini și le strică, murdărindu-le.

È o plantă mult căutată și în comerț se vinde sub numele de *radix valerianae*.

Ca leac de casă se întrebuințează sub formă de ceai sau tinctură contra boalelor nervoase și durerilor de cap.

8. Ferega.

(latinește: *Aspidium filix mas*; nemțește: *Wurmfarn*, *Johannismurzel*, *Farnkraut*; ungurește: *férfiás páfrány*, *gilisztafü*.)

Li zice și feliga, ferică, iarba șarpelui, spata dracului. Crește până la 1 m. de înaltă, mai ales prin munți, în păduri umbroase și umede, îndeosebi pe margini de râuri de munte. È destul de cunoscută, așa că nu trebuie să o mai descriem mai de aproape. Ea trăiește mai mulți ani. Se folosește *tulpina*, din care cresc în jos rădăcinile, iară în sus

cotorul. Tulpina, ca să fie bună de leac, să nu fie mai bătrână de 1—2 ani, trebuie scoasă în Septemvrie sau primăvara, după ce s'a dus zăpada, se curăță bine de cotoarele frunzelor și de rădăcini, se uscă cu grije la loc umbros sau în pod aierisit bine, ca să-și păstreze înlăuntru culoarea verzuie, căci altcum, dacă își pierde culoarea n'are preț.

Sunt mai multe feluri de feregi; cea dela care se folosește tulpina are pe foi niște puncte negre, în cari se produce sămânța în formă de praf. Tulpina proaspătă are culoare neagră-brună, e păroasă și acoperită pe dinafară cu niște solzișori, iară înlăuntru e verzuie. Tulpina uscată are miros respingător. Se păstrează în saci.

Tulpina bine uscată e foarte căutată și în comerț se vinde sub numele *rhizoma filicis* sau *radix filicis maris*.

Ca leac se dă contra limbricilor și panglicei. E bine însă să consultăm doctorul, căci altcum nu scapi de boală.

9. Pelinul.

(latinește: *artemisia absintium*; nemțește: Wermut, Absinth; ungurește: fehér üröm.)

E o plantă foarte cunoscută, care crește prin livezi, prin câmpii, prin locuri necultivate și sterpe, pe dealuri, pe lângă garduri, pe lângă drumuri, mai ales în locuri uscate

și cu mult soare. Trăiește mai mulți ani, înflorește tot numai anul al doilea. Are flori mărunte galbene, cari au miros pătrunzător și un gust foarte amar, iară foile sunt de culoare albe-surii și păroase.

Înflorește din Maiu până în Septemvrie. Se întrebuințează foile și vârful cu florile, pe cari le culegem îndată ce sunt bine înflorite, le uscăm în straturi subțiri la soare sau în loc umbros, ca să-și păstreze culoarea.

E o plantă căutată, în comerț se vinde sub numele de *herba absintii*.

Se folosește ca leac în formă de tinctură ca întăritor, ajută la mistuire. În formă de ceaiu se folosește la spălarea rănilor. Se pot face și spălături pe cap contra păduchilor.

Femeile, cari alăptează copiii în timpul alăptării să nu ia pelin, căci atunci laptele capătă gustul amar de pelin. Comercianții de vinuri caută planta pentru facerea băuturii ce se vinde sub numele de pelin.

10. Nalba mare sau albă

(latinește *althaea officinalis*; nemțește: Eibisch, weisse Pappel, Althee; ungurește: ziliz, fehér mályva.)

E plantă, care trăiește mai mulți ani, crește prin grădini, prin locurile umede, pe malul râurilor și prin câmpii. Rădăcina e groasă și cărnoasă pe dinlăuntru e albă.

iară pe dinafară gălbule-surie. Din tulpină cresc mai multe cotoare înalte până la 1 $\frac{1}{2}$ m. rotunde de culoare verzuie și acoperite cu peri moi. Foile sunt verzui, mățasoase, de forma oului și pe margine ca dinții ferestralui. Are flori roșietice-albe, cari stau la rădăcina foilor.

Se întrebuințează toate părțile plantei, dar mai de preț e rădăcina.

Înflorește în Iulie și August.

Foile le culegem în Iunie și Iulie, înainte de ce înflorește planta, le uscăm în strat subțire, la loc umbros și aierisit.

În comerț se vând sub numele de *flores althaeae*.

Florile se culeg în Iulie și August și se usucă repede în straturi subțiri la soare ca să-și păstreze culoarea. În comerț se vând sub numele de *flores althaeae*.

Rădăcina se scoate ori toamna ori primăvara. Mai bine să o scoatem prin Octombrie, numai pe timp uscat, apoi o spălăm și după ce am uscat-o 2-3 oare la soare o curățim de coaje — și dacă e mai groasă o tăiem în lung și așa o uscăm la soare ori în loc încălzit, separat (deschilinit) rădăcina, separat cojile. În timpul uscării trebuie să o întoarcem des, căci altcum mucezește ușor și-și pierde culoarea albă și-i scade prețul. Când scoatem rădăcina să avem grije ca vârful rădăcinei să rămână în pă-

mânt, ca din ea în anul viitor să crească altă plantă. Cojile încă au preț.

În comerț se vând sub numele de *radix althaeae*.

Ca leac se folosesc în formă de ceaiu contra răcelei și tusei, iară pe din afară sub formă de cataplasme calde contra umflăturilor.

11. Nalba mică

(latinește : malva rotundifolia; nemțește : Ründblättrige Käsepappel, Malve; ungurește : Kerek levelü mályva, papsajt.)

Cam aceleași proprietăți ca și nalba mare are și nalba mică, care crește pe marginea drumurilor, pe lângă garduri, prin câmpii, are foi verzi cu coadă lungă păroasă.

Florile sunt roșietice — albastre cu vine roșii. Fructul e ca un colăcel mic cu 5 brazde. Înflorește din lunie până în Septembrie.

Se folosesc *foile*, cari le culegem în Iulie și August când planta e în floare, le uscăm la loc umbros, în straturi subțiri, ca să-și păstreze culoarea verde deschisă, apoi se pachetează în saci.

În comerț se vând sub numele de *folia malvae vulgaris*.

12. Lemnul dulce

(latinește: *glycyrrhiza glabra*; nemțește: Süssholz, Lakritzholz; ungurește: édesgyökér.)

Se mai numește și iarbă, rădăcină dulce.

E o plantă lemnoasă tufoasă, care trăiește mai mulți ani, și crește pe dealuri, prin păduri, uneori și la șes.

Din tulpină cresc în sus cam 6—7 coțoară, rotunde, netede, drepte, fără ramuri, până la 1½ m. înălțime, iară în jos crește rădăcina dreaptă, care merge foarte adânc în pământ. Rădăcina are gust dulce, puțin sgărietor. Foile sunt mărunte și cu coada scurtă, florile roșietice violete stau la baza foilor, în forme de spice mici. Inflorește în lunie.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

În medicină se folosește rădăcina, care o scoatem în Aprilie sau în Septembrie și Octombrie, o curățim de pământ și de rădăcinile laterale, o spălăm bine, apoi o uscăm sau întregă sau cojită, la loc umbros sau încălzit. Mai de preț e rădăcina cojită. Cojile încă au preț bun.

În comerț se vinde sub numele de *radix liquiritiae*.

Această plantă se poate și cultiva.

13. Ienupărul

(latinește: *juniperus communis*; nemțește: gemeine Wacholder; ungurește: fenyőbors.)

Se mai numește și cetină, ialovăț, jneapăn, iuniper, archiși, inniper, ceatenă.

Jenupărul e un brad pitic de munte — crește în formă de tufă și face niște boabe negri-vineții de mărimea bobului de mazăre, care conține 3 sâmburi tari., cu un gust dulceag și aromatic. Boabele se coc numai tot anul al doilea, de aceea să avem grije să nu culegem și boabele verzi. Se culeg toamna ori primăvara, chiar și iarna și se transportă în lăzi sau saci cu grije, ca să nu să strivească și să iasă uleiul ce-l conțin.

În comerț se vând sub numele de *fructus (baccae) juniperi*.

Ca leac se întrebuițează contra umflării mânilor și picioarelor sub formă de ceai. Boabele de jenupăr conțin un uleiu, numit esență de jenupăr, care se întrebuițează punând câteva picături în apă caldă pentru a face aburi și se respiră pe gură și nas, contra răcelii de gât.

* * *

b) Plante veninoase.

Până aici am dat numai câteva din plantele ce se găsesc în părțile noastre și cari au preț mai bun. Acestea sunt plante neveninoase (neotrăvitoare).

Dom da mai la vale și câteva plante veninoase (otrăvitoare), cari însă nu pot fi folosite ca leacuri în casă de prim ajutor, ci se dau numai de către doctori cu recept. Toate

aceste plante, cari se folosesc la pregătirea unor leacuri, sunt foarte căutate și au preț foarte bun.

Plante *veninoase* sunt : Mătrăguna, mă-sălarîța, ciunăfaia și cornul secării. La strângerea și uscarea lor să avem grije — să nu umblăm cu mâinile la ochi.

1. Mătrăguna †

(latinește : *atropa belladonna* ; nemțește : *Tollkirsche* ; ungurește : *maszlagos nadragulya*, erdei matraguna.)

Se mai numește și nădrăgula, mătrăguna doamna mare, floarea cucului, iarba codrului împărăteasa buruienilor, cireașa lupului.

Mătrăguna trăiește mai mulți ani și e foarte cunoscută și răspândită prin pădurile din munți, prin rășișuri și locuri umbroase și dosnice și (în deosebi) în tăieturi de pădure de fag de 2—3 ani. Bate la ochi din depărtare prin florile destul de mari de culoare brună violetă, plecate în jos, în formă de clopoțele. Foile sunt mari ca cele de tutun, cu marginea întreagă, ascuțite la vârf, de culoare verde-închise, păroase și cu multe vine. Cotorul crește dela 60—150 cm. și e puțin păros. Fructele sunt niște boabe negri-vineții. Inflorește în Iulie și August și e foarte *veninoasă*. (Semnul crucii în-seamnă *veninos*).

Să întrebuințează foile și rădăcina.

Foile se culeg cu coada scurtă, în lunie și iulie, înainte sau în timpul înfloririi, se așează în coșuri, ca să nu se sbârcească, le uscăm în straturi subțiri, în loc umbros sau uscătcare, ca să-și păstreze culoarea verde; trebuie să le întoarcem des, căci altcum se înegresc. De pe o plantă se pot culege frunze și de 3 ori într'o vară. E bine să se însemne în ce lună au fost culese foile.

În comerț se vând sub numele de *herba sau folia belladonnae*.

Rădăcina cărnoasă trăiește mai mulți ani în pământ, e lungă până la $\frac{1}{2}$ de metru, crește drept în jos, în afară e galbină-brună, în lăuntru albă. Trebuie scoasă toamna, numai care e mai groasă, o curățim de pământ, o tăiem în lung în două și apoi în bucăți de 10-15 cm., și o uscăm la soare sau loc umbros ori uscătoare. — O păstrăm la loc uscat în saci.

În comerț se vinde sub numele de *radix belladonnae*.

2. Măsălărița †

(latinește: *Hyosciamus niger*; nemțește: schwarze Bil-senkraut; ungurește: beléndek, bolondító csalmatok.)

Se mai numește și nebunariță sunătoare și e foarte veninoasă.

Mătrăguna înflorește tot numai anul al doilea, crește pe lângă drumuri, pe gunoaie și ruine, prin locuri părăsite și pe unde pasc

regulat turmele de porci. Cotorul este înalt de 1 m., gol și păros, foile sunt verzi surii, de forma limbei, groase și cam lipicioase, la vârf ascuțite. Florile sunt galbene-verzui, cu vinișoare violete și au coada foarte scurtă. Sămânța seamănă cu macul, are forma rinichilor și e de culoare cenușie închisă.

Înflorește din Maiu până în August.

Se folosesc foile și sămânța.

Foile se culeg pe timpul înfloririi până nu sunt prea bătrâne și se usucă în straturi subțiri, la umbră, ca să-și păstreze culoarea. Se pot înșira și pe sfoară, în pod. Cu cât și-au păstrat mai bine culoarea și sunt mai curate, cu atâta sunt mai de preț. În comerț se vinde sub numele de *folia hyosciami*.

Sămânța se adună înainte de deschiderea capsulelor. Se taie capsulele, le lăsăm să se coacă și usuce cum se cade, apoi le îmblățim și cernem sămânța.

În comerț se vinde sub numele de *semen hyosciami*.

3. Ciumăjaia †

(latinește: *datura stramonium*; nemțește: Stechapfel; ungurește: esaffanto maszlag, esudafü.)

Se mai numește și laur, ciuma felei, mărul porcului, turbarea cornută, bolândariță. *E foarte veninoasă.*

Crește pe lângă garduri, drumuri, prin locuri părăsite și pe gunoaie. E o plantă cu-

noscută, cu flori albe și cotorul foarte ramificat. Fructul e verde ca o castană, cu țepe moi. Foile sunt mari, de culoare verde închisă. Sămânța e mică și de culoare neagră. Inflorește din lunie până în August. Are miros greșos.

Se întrebuintează foile și sămânța.

Foile se culeg când planta e înflorită și se usucă în straturi foarte subțiri la loc umbros ca să-și păstreze culoarea. Foile mai mari să le înșirăm și uscăm pe ață, în pod, căci sunt mai de preț.

Deoarece foile verzi dau un miros greu, cari produc amețeli și dureri de cap uscarea să se facă în loc bine ațerisit.

În comerț se vând sub numele de *herba sau folia stramonii*.

Sămânța se adună înainte de deschiderea capsulelor. Tăiem capsulele, le uscăm la soare până se coc bine, apoi le tăiem, scuturăm sămânța, o cernem, apoi o uscăm bine la soare și o păstrăm în saci.

În comerț se vinde sub numele de *semen stramonii*.

4. Cornul secării †

(latinește: *secale cornutum*; nemțește: Mutterkorn; ungurește: anyarosz.)

Se mai numește și mama secării, seacă cornută, clonții babil. Aceasta e o boală a secării și e cunoscută de toți agricultorii.

Între grăunțele spicelor de secară se văd adeseori niște grăunțe lungi de 1—2 cm., de culoare neagră-vineție pe dinafară, iară pe dinlăuntru albe, și de forma unui corn sau pinten de cocoș. Măcinate cu secară împreună — dacă sunt multe, sunt vătămătoare sănătății. Se adună pe timp uscat ceva înainte de secerat sau chiar la treerat (îmblătit) și se uscă în straturi subțiri la umbră. Adunarea acestor grăunțe se poate face ușor de copii. Din toate plantele înșirate până acuma e cel mai scump și se plătește foarte bine.

În comerț se vinde sub numele de *secale cornutum*.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

c) Alte plante.

Afară de plantele înșirate aci mai sunt încă multe altele, cari trebuie adunate și cari pot aduce un câștig însemnat pentru cel ce le adună. Așa sunt: feciorica, fierea pământului sau țintaură, obligeana sau calm, patlagina îngustă, săpunarița sau săpunul calului, ungurașul sau voronie, coada șorecelului, cucuta, isma creață, păpădia, coada calului, degetarița, rostopasca, brândușa, podbalul, florile de mac roșu, pojarnița și altele. Înainte de a le aduna trebuie să le arvunim la drogherii ori farmaci.

Pentru a avea un frumos izvor de câștig recomandăm să se strângă semințele și fructele: smeura, afinele, fragile, măceșele, murele de pădure, sămânța de in, de muștar, de floarea soarelui, de bostan, de cânepă, chiminul, coriandrul, fincenul, anisonul și altele.

Pe lângă acestea sunt unele cari se cultivă ca: nalba de grădină, isma bună și isma creafă, molura, lemnul dulce, isopul, muștarul, roinița, sulfina și altele, și aduc un câștig cu mult mai mare ca cerealele. Pentru informațiuni să se adreseze cel ce dorește să cultive: „Academiei de agricultură“ din Cluj.

B) Gândacii de frasin, Cluj

De încheiere recomandăm, ca să se strângă gândacii de frasin (latinește: cantarides; nemțește: Spanische Fliege; ungurește: Körisbogár), cari au culoare verzuie, se ivesc în lunie uneori în număr mare pe frasin și soc, uneori și pe liliac și stejar și răspândesc în mari depărtări un miros grețos și neplăcut. Sunt foarte veninoși, de aceea să umblăm cu mare băgare de seamă cu ei, să nu dăm cu mâinile pe la ochi, căci ustură rău. Se pot prinde înainte de răsăritul soarelui, când, având aripile umede nu pot sbura, scuturând frasinul pe o rogojină. Gândacii după ce i-am prins îi băgăm într'o sticlă sau

într'un vas de metal, care după ce l-am astupat bine îl băgăm într'un vas cu apă clocotindă și-l lăsăm până mor gândacii. Apoi îi scoatem și-i uscăm la soare pe o pânză, în staturi subțiri, cu mare grije, să nu se rupă și să nu ajungă alți gândaci, cari îi mânâncă. După ce sunt uscați bine îi pachetăm în lăzi sau cutii.

Sunt foarte căutați și foarte scumpi, câteva sute de Lei un kgr., de aceea se recomandă strângerea lor.

BCU Cluj / Cluj University Library Cluj

BIBLIOTECA UNIV

0776 16. VI. 1923

CLUJ

Intemeiată la 1861 de marii metropoliți Andreiu Șaguna dela Sibiu și Alex. Sterea-Șuluțiu dela Blaj, defrunțașii neamului nostru de atunci: Tim. Cipariu, George Barițiu, Axente Severu, cav. I. Pușcariu, baron Vasile Pop, Dr. I. Rațiu, Iacob Bologa ș. a. eu scopul de a înainta cultura poporului român prin tipărire de cărți bune și folositoare, a înființat și va înființa și susținea bibliotecii populare în fiecare comună, bibliotecii regionale în fiecare centru de despărțământ și o bibliotecă mai mare centrală; a întemeiat și va întemeia și susținea muzee regionale în centrele despărțământelor, pe lângă un mare Muzeu Central; a ridicat și va ridica și susținea case naționale în toate comunele românești; a aranjat și va aranja expoziții etnografice (de porturi, de jocuri naționale etc.), de agricultură, de grădinărit, pomărit, de copii, industriale, artistice ș. a.; a ținut și va ținea conferințe și prelegeri populare; a acordat și va acorda premii și burse (stipendii); a înființat și va înființa bănci populare, cooperative ș. a.; a instruit și va instrui pe analfabeți (pe cei ce nu știu ceti și scrie). „Asociațiunea“ e împărțită în despărțăminte (cereuri), iar acestea în comune sau agenturi. 4 persoane pot face o agentură și cere prin directorul despărțământului o bibliotecă dela

Abonați publicațiile „Asociațiunii“!

„TRANSILVANIA“

Cea mai veche revistă românească din Ardeal

Apare lunar.

Costul abonamentului anual:

pentru membrii „Asociațiunii“ 100 Lei
pentru nemembri 200 Lei

Abonați-vă la „Biblioteca Poporală“.

Ultimii numeri conțin următoarele:

- Nr. 128. „De cetit și răsândit“, material pentru
șezătorile noastre culturale.
- Nr. 129. Calendarul „Asociațiunii“ pe anul 1927
întocmit de Horia Petra-Petrescu.
- Nr. 140. 1 Decembrie 1918, conferință pentru
serbarea Unirii Ardealului, Banatului,
Crișanei și Maramureșului cu Patria-
Mamă, întocmită de Romul Simu, secre-
tarul adm. al „Astei“.
- Nr. 141. Dine Crăciunul, piesă de teatru pentru
copii, în 2 acte de Elena C. Sporea.
- Nr. 142. Fapte de împlinit pentru întărirea și
prosperitatea neamului.
- Nr. 143. „Grivei“, și alte povestiri, de Horia
Petra-Petrescu.
- Nr. 144. Piatra credinței, povestire din viața
poporului de Coriolan Brediceanu.
- Nr. 146. Pricinuitoarii boalelor (Bacteriile) de Ioan
Pop-Câmpeanu Plantele de leac (medi-
cale) de N.

Cea mai răspândită publicațiune poporală

„BIBLIOTECA POPORALĂ

A ASOCIAȚIUNEI“

e îngrijită de secretarul literar al „Asociațiunii“
cu sprijinul celor mai buni scriitori pentru popor.

Costul abonamentului anual:

pentru membrii „Asociațiunii“ 50 Lei
pentru nemembrii 70 Lei

Adresa: „ASOCIAȚIUNEA“ Sibiu, Strada Șaguna 6.